

VOGEL- & HABITATRICHTLIJN in de Rijn-Schelde Delta

DE VOGEL- EN HABITATRICHTLIJN IN DE RIJN-SCHELDE DELTA

oktober 2003

inhoud

1	Voorwoord Verantwoording	5
2	Taken van de overheid	7
3	Ruimte als knelpunt	13
4	Belang VHR	15
5	VHR in de praktijk	19
6	Informatie en betrokken instanties	25

1 | Voorwoord | verantwoording

Project Blauwgroene Delta

De Rijn-Schelde Delta Samenwerkingsorganisatie is een unieke samenwerking van Vlaamse en Nederlandse overheden, het bedrijfsleven en milieuorganisaties in de delta van Rijn, Maas en Schelde. Zij houdt zich bezig met kansen en belangen op het gebied van economie, mobiliteit, ecologie, cultuur, toerisme en recreatie en werkt aan een vitale en leefbare delta door ruimtelijke ontwikkelingen in de ganse delta in samenhang te benaderen.

De deelnemende publieke en private organisaties en hun vertegenwoordigers ondersteunen met een actief netwerk de resultaten. Zij streven ernaar om een balans in de ontwikkelingen in de Delta te waarborgen door op zoveel mogelijk gebieden al werkend verbanden te leggen en te verstevigen tussen bestuurders en andere belanghebbenden uit de Delta.

De samenwerking werkt momenteel aan een tiental grensoverschrijdende projecten.

Binnen het project *Blauwgroene Delta* is voor de dagelijkse praktijk de Vogel- en Habitatrichtlijn tegen het licht gehouden.

Vogel- en Habitatrichtlijn: 1500 hits

Wie anno voorjaar 2003 met de internetzoekmachine Google zoekt op *Vogel- en Habitatrichtlijn* (verder VHR) krijgt ongeveer 1500 hits. De verwijzingen leiden veelal naar documenten waarin de problematiek rond de richtlijnen wordt aangekaart. Veel verzuchtingen ook. Helaas ook vaak naar reeds gedateerde beschrijvingen, want de ontwikkelingen met betrekking tot de VHR volgen elkaar in hoog tempo op.

Wie zoekt naar handleidingen met heldere beschrijvingen over wat wel en niet kan volgens de richtlijnen komt van de koude kermis thuis. Nochtans bestaan er veel handleidingen in conceptvorm bij allerlei organisaties. In de meeste gevallen zijn ze bedoeld voor intern gebruik en niet via een website beschikbaar. De vrees zich te branden aan juridische interpretaties lijkt groter dan de drang zoveel mogelijk duidelijkheid te verschaffen aan derden over de implicaties van de richtlijnen.

Als om de tekst van de eerste alinea te accentueren en die van de tweede te loochenstraffen heeft het ministerie van Landbouw Natuurbeheer en

Visserij onlangs een stappenplan op haar site gepubliceerd. Binnenkort zal het stappenplan worden uitgebreid tot een heuse handleiding.

Binnen het samenwerkingsverband Rijn-Schelde Delta werd de onduidelijkheid over de implicaties van de richtlijnen ook als probleem aangemerkt. Naar aanleiding daarvan werd een klein project gestart naar de manier waarop de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland omgaan met de richtlijnen. Dit document is het resultaat van die inventarisatie. Het geeft een korte beschrijving van de richtlijnen en een aantal probleemschetsen, dat illustratief is voor de knelpunten. Daarnaast worden de instanties genoemd waar men terecht kan voor informatie.

Het document is ongetwijfeld niet juridisch waterdicht, maar geeft wel een actueel beeld zoals dat leeft bij de auteurs, die in hun dagelijkse praktijk vaak met de richtlijnen te maken hebben. Het biedt geen stappenplan voor wie een plan wil toetsen aan de VHR, maar veeleer een beknopte beschrijving en wellicht een handvat om vervolgens bij het juiste loket om meer informatie te vragen.

Didier van Brussel & Vincent Klap

2 | Taken van de Overheid

Inleiding

De Europese Unie heeft twee richtlijnen opgesteld die de natuur binnen haar grondgebied beschermen. Vanaf 1979 is de Vogelrichtlijn (79/409/EEG) van kracht die ornithologische waarden beschermt. In 1992 is daar de Habitatrichtlijn (92/43/EEG) op gevolgd, die bescherming biedt aan wilde flora en fauna en aan hun leefgebieden. Nadat de richtlijnen waren vastgesteld hadden lidstaten de plicht ze te implementeren in nationale wetgeving en speciale beschermingszones voor vogels aan te wijzen en habitats aan te melden bij de Europese Commissie (EC). Uit de lijst met habitats stelt de EC vervolgens een zogenaamde communautaire lijst op. De gebieden worden vervolgens door de lidstaten definitief aangewezen en vormen gezamenlijk het ecologisch netwerk Natura 2000, dat het behoud van de biodiversiteit binnen de Europese Unie moet garanderen.

Eigenlijk zijn de richtlijnen pas sinds het eind van de jaren '90 echt in beeld gekomen toen ver-

schillende lidstaten door de EC werden gemaand de richtlijnen preciezer na te leven. Nederland en België zijn beide aangeklaagd omdat ze te weinig beschermingszones hadden aangewezen of aangemeld en omdat ze de richtlijnen niet voldoende in eigen wetgeving hadden geïmplementeerd. In beide landen vinden nog talrijke acties plaats om deze tekortkomingen te elimineren.

Vaak worden beide richtlijnen in één adem genoemd als Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Ze vertonen dan ook veel overeenkomsten. Bovendien zijn essentiële bepalingen van de Habitatrichtlijn (Artikel 6, lid 2-4) ook van toepassing op reeds aangewezen Vogelrichtlijn-gebieden. Je zou kunnen zeggen dat de hete soep van de Vogelrichtlijn uit 1979 bij het opdienen van de Habitatrichtlijn in 1992 wat is afgekoeld, want de Habitatrichtlijn biedt minder strikte bescherming tegen bestaand gebruik en nieuwe projecten¹. Wij gebruiken doorgaans de term Vogel- en Habitatrichtlijn, kortweg VHR.

¹) de EC heeft een sanctie ingebouwd voor landen die terughoudend zijn met het aanwijzen van Vogelrichtlijngebieden; voor gebieden die zich wél kwalificeren als Vogelrichtlijngebied maar niet als zodanig zijn aangemeld, geldt het strengere beschermingsregime van de Vogelrichtlijn.

Belangrijkste taken

De twee belangrijkste taken van de overheid zijn het vertalen van de VHR in eigen wetgeving en het aanduiden van beschermde gebieden.

Om met dat eerste te beginnen: in Vlaanderen heeft men de richtlijnen letterlijk opgenomen in het Natuurdecreet (2002). In Nederland heeft men onderscheid gemaakt tussen de soorten- en de gebiedsbescherming: de soortenbescherming is ondergebracht in de Flora- en Faunawet (2002), terwijl de gebiedsbescherming is verwerkt in het concept Natuurbeschermingswet. Dit concept bestaat al sinds eind 2001, maar is nooit bekrachtigd. Naast de Natuurbeschermingswet biedt ook het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) een kader voor gebiedsbescherming, maar aangezien het SGR geen wet is, biedt dit kader meer randvoorwaarden voor de overheid zelf dan voor derden.

Bij de aanduiding van beschermingszones mogen louter ornithologische en ecologische criteria worden gehanteerd. Wat betreft de Vogelrichtlijngebieden zijn Vlaanderen en Nederland bij, naar de mening van de EC. Sinds

mei 2003 geldt dat ook voor de Nederlandse aanmelding van Habitatgebieden. Vlaanderen had haar aanmelding reeds gerealiseerd in het voorjaar van 2001.

Voor aangewezen en aangemelde gebieden gelden de volgende essentiële bepalingen:

- ◇ er geldt een verplichting tot positieve beschermingsmaatregelen (actief beheer) voor aangewezen of aangemelde speciale beschermingszones (SBZ);
- ◇ t.a.v. bestaand gebruik moet worden aangetoond dat dit gebruik geen nadelige gevolgen heeft voor het gebied of daarin levende soorten; dit verplicht tot een permanente monitoring van effecten;
- ◇ t.a.v. nieuwe projecten met significante effecten geldt dat een passende beoordeling moet worden gemaakt van de effecten waaruit blijkt dat de natuurlijke kenmerken van het hele gebied niet blijvend mogen worden aangetast; wanneer hieraan wordt voldaan, maar er wel negatieve effecten zullen optreden kan het project alleen doorgaan wanneer er:

- geen alternatieven bestaan;
 - een dwingende reden van groot openbaar belang van toepassing is;
 - wordt voorzien in een volwaardige compensatie (naar aard en omvang) van de opgetreden schade aan het Natura 2000 netwerk; in dit verband geldt in Vlaanderen sedert 15 mei 2002 een door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap gehanteerde dienstorder (LIN 2002/9) die stelt dat een passende beoordeling moet worden gevoegd bij elke bouwvergunningsaanvraag voor een locatie die zich op minder dan 700 meter ten opzichte van een VHR gebied bevindt en die met grote waarschijnlijkheid een betekenisvolle impact kan hebben op dit VHR gebied.
- ◊ voor zowel bestaand gebruik als nieuwe projecten heeft de VHR een *externe werking*; hieronder wordt verstaan dat wanneer de activiteiten in de nabijheid van een speciale beschermingszone plaatsvinden en er effecten zijn te verwachten in het beschermde gebied, dezelfde beperkingen gelden als voor activiteiten in de het beschermde gebied zelf.

Interpretatie

Voor wat betreft de beschermde gebieden bestaat hiermee de nodige duidelijkheid, al blijven tal van termen vatbaar voor verschillende interpretatie, zoals *passende beoordeling*, *significante gevolgen* en *groot openbaar belang*. De grootste onzekerheid voor plannenmakers evenwel vormt de soortenbescherming. Er zijn meerdere projecten vertraagd of zelfs afgeblazen vanwege de aanwezigheid van een bepaald beschermd organisme op de projectlocatie. Het zijn deze voorbeelden die tot grote onrust hebben geleid onder projectontwikkelaars en die als bewijs van een (vermeend) te ver doorgeschoten natuurbescherming worden aangehaald. Voorstanders van de bescherming voeren aan dat er ooit een keer een eind moest komen aan de vanzelfsprekendheid waarmee de inrichting van de open ruimte zich kon voltrekken t.b.v. economische doelen. De Nederlandse Raad voor het Landelijk Gebied (RLG), een adviesorgaan van de regering, concludeerde in 2002 dat bij alle spraakmakende conflictsituaties in de afgelopen jaren in Nederland, bij de voorbereiding onvoldoende rekening was

gehouden met de beperkingen die de Europese regels opleggen (RLG 02/5). De Raad concludeert dat de conflicten duidelijk maken dat de maatschappij nog moet leren omgaan met de nieuwe regelgeving. De regels zelf zijn tamelijk helder, hoewel de richtlijnen uiteraard slechts een basaal raamwerk vormen, waarvan nadere verfijning via jurisprudentie moet plaatsvinden.

Kennis vergaren

Als het duurzaam voortbestaan van soorten / gebiedstypen is gegarandeerd, is de aantasting van een individueel leefgebied van een soort minder kritisch. Vooralsnog is die duurzame situatie niet aan de orde. Veel soorten en gebiedstypen zijn bedreigd en nieuw beleid zal pas na verloop van tijd effect sorteren. De RLG meent dat de eerste stap op weg naar adequaat beleid bestaat uit het vergaren van meer kennis over de verspreiding van soorten. Op basis van die gegevens kan dan in de planfase van een nieuw project reeds worden ingeschat of er een conflict met de vhr dreigt, zodat daar op kan worden geanticipeerd. Dat is van belang omdat uit alle

gegevens blijkt dat vroegtijdig rekening houden met de vhr-bepalingen leidt tot besparing van de totale projectkosten alsook een betekenisvolle tijdswinst oplevert.

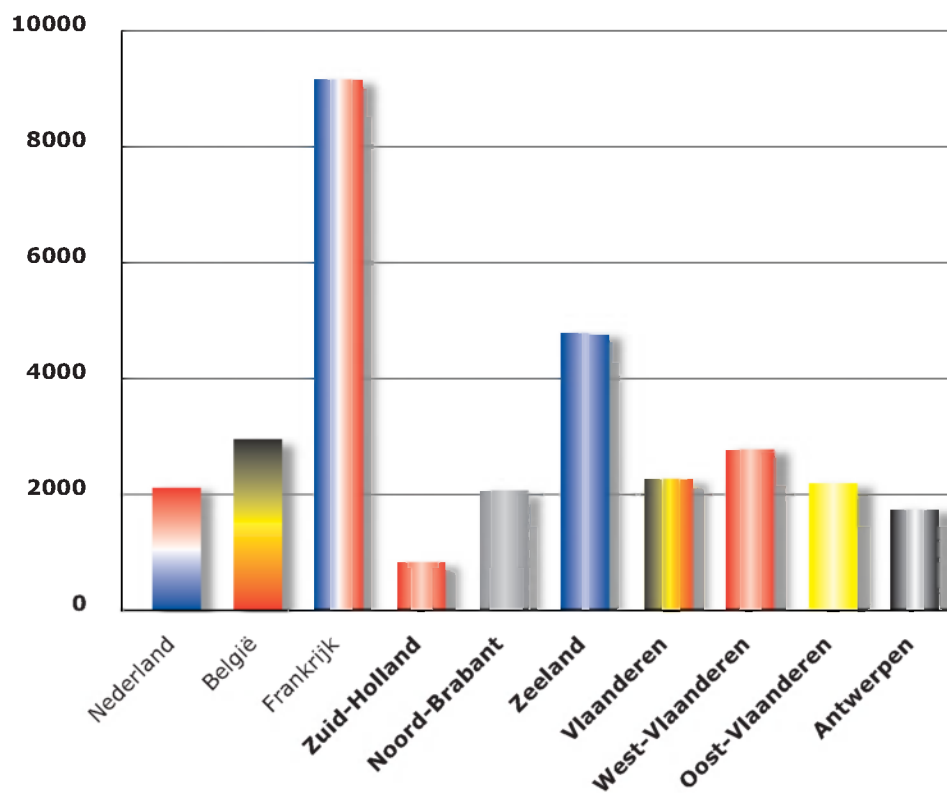
Expertise binnen RSD-gebied

De Nederlandse provincies hebben geen grote rol gespeeld bij de precieze afbakening van de beschermde gebieden, doch zijn slechts geconsulteerd. Dat is opmerkelijk, omdat de schaalgrootte van de meeste gebieden goed aansluit bij die van provincies en er veel detailkennis beschikbaar is. De provincies spelen wel een belangrijke rol in de uitvoering van het Nederlands nationaal natuurbeleid. Voor Vlaanderen geldt dit in veel geringere mate.

De ervaringen die in het kader van dit project zijn opgedaan maken duidelijk dat alle provincies binnen de RSD-regio over veel expertise beschikken waar het de vhr betreft, zowel over de juridische impact als over de gebieden waar de richtlijnen voor knelpunten zorgen. Bestond hierover bij aanvang van dit project twijfel, dan is die gewij-

zigt in een overtuiging dat men juist bijzonder goed op de hoogte is. Wel kwam aan het licht dat de betrokken ambtenaren elkaar binnen Vlaanderen en Nederland goed kenden, maar in grensoverschrijdend opzicht nauwelijks. In die zin heeft de bijeenkomst die is georganiseerd voor betrokken ambtenaren en natuurbeschermers de onderlinge bekendheid vergroot. Wellicht vormt dit een aanzet tot frequenter overleg en afstemming. De contactpersonen staan op pagina 27 en 28.

aantal m² per inwoner (nominale ruimte) in 2002

3 Ruimte als knelpunt

Het voorgaande maakt al duidelijk dat ruimte een knelpunt vormt. België en Nederland zijn beide zeer dicht bevolkt met een hoog welvaartspeil en een daarmee gepaard gaande grote ruimtedruk. Conflicten met de VHR, die dwingende beperkingen oplegt aan verdere inrichting van de ruimte, liggen dus voor de hand. De ruimteschaarste kan geïllustreerd worden met het aantal vierkante meters dat nominaal per inwoner beschikbaar is.

In 2002 bedroeg dat in Nederland 2105 m² en in Vlaanderen 2264 m², grofweg 0,3 voetbalveld (100 x 70 m) per inwoner. Ter vergelijking, voor België gold een waarde van 2947 m², terwijl de gemiddelde Fransman aanspraak kon maken op 9162 m².

Nevenstaande grafiek toont de (nominale) ruimte per inwoner in de verschillende landen/provincies. Opvallend zijn de aanzienlijke regionale verschillen binnen de RSD-regio, waarbij de provincies Zuid-Holland en Antwerpen een grotere ruimtedruk kennen dan West-Vlaanderen en vooral Zeeland. Wanneer gekeken wordt naar de vrije ruimte per inwoner is het beeld nog schever.

In Nederland blijkt dan het percentage bebouwde grond in Zuid-Holland 5 maal, en in Noord-Brabant 3 maal hoger te zijn dan in Zeeland (resp. ± 15, 10 en 3%). Vrije ruimte is dus vooral in Zuid-Holland een schaars goed, hetgeen daar tot extra zorgvuldigheid noopt bij de verdere inrichting.

De ruimte per inwoner neemt in de tijd bovendien geleidelijk af onder invloed van de bevolkingsgroei. In Nederland bedroeg die groei in de periode 1988-2002 bijna 9%, meer dan het dubbele dan de ruime 4% in Vlaanderen. Gevoegd bij de gestage verdere inrichting van het land vermindert zo de vrije ruimte per inwoner in een rap tempo. De vrije ruimte staat dus werkelijk onder flinke druk in deze regio.

4 | Belang van de VHR

Stelselmatige achteruitgang

Waardevolle natuur gaat nog steeds verder achteruit, zowel op mondiaal, Europees, als nationaal niveau. Ondanks dwingende regelgeving worden vrijwel dagelijks nog vochtige graslanden gewijzigd door ophoging of omzetting naar akkerland, houtkanten opgeruimd of voortplantingsplaatsen van bedreigde soorten aangetast met als eindresultaat een stelselmatige achteruitgang van de soortenrijkdom van fauna en flora.

Er is bijgevolg meer nodig dan alleen maar specifieke wetgeving. Het is van het grootste belang dat natuurbehoudsdoelstellingen van bij de aanvang van (grootschalige) projecten meegenomen worden bij de besluitvorming op alle bestuursniveaus en geïntegreerd binnen de verschillende sectoren. Ook dienen burgers op een correcte manier bewust te worden gemaakt van het feit dat behoud van de verscheidenheid aan soorten (de zogenaamde biodiversiteit) maatschappelijk belangrijk is (natuurbeleving, ethisch motief,...) en centraal staat als natuurbehoudsdoelstelling.

De Vogelrichtlijn werd in oorsprong van kracht als reactie op de massale slachtingen onder trekvogels in vooral de zuidelijke landen van de Europese gemeenschap. Naast de bindende bepalingen die dit dienen te stoppen worden ondermeer ook eisen gesteld aan het herstel van leef-, overwinterings-, fourageer- en broedgebieden.

Met de Habitatrichtlijn stelt de Europese Commissie zich ten doel de achteruitgang van fauna en flora in brede zin te stoppen, door het instellen van beschermde gebieden voor de meest kwetsbare dier- en plantensoorten alsook voor specifieke zeldzame habitattypes.

Relevante bedreigingen?

Aangezien er niet alleen dient gestreefd te worden naar een behoud van de bestaande toestand (stand still principe), doch ook naar een herstel van biotopen, is het zinvol om een beknopt overzicht te geven van de voornaamste oorzaken en

knelpunten m.b.t. het verdwijnen van specifieke soorten en habitattypes.

Verdroging

Winterse inundaties in de grote riviervalleien vormen van oudsher een normaal landschapsbeeld. Op vele plaatsen kwam hieraan abrupt een eind doordat enkele decennia terug op de meeste overstroombare gebieden krachtige pompgemalen werden geplaatst die sindsdien de natuurlijke waterhuishouding grondig verstoren en de oppervlaktewaterpeilen kunstmatig laag houden. Een doorgedreven waterpeildaling heeft niet alleen een rampzalige invloed op de aan vochtige, overstroombare graslanden gebonden fauna en flora, maar vernietigt ook belangrijke overwinterings- en foerageergebieden van trekkende vogelpopulaties (conflicteert met de doelstelling van de Vogelrichtlijn). Een andere vorm van verdroging betreft grondwaterwinningen in freatische grondwaterlagen, waardoor de kwelinvloed afneemt. Door infiltratie van regenwater treedt als gevolg hiervan verzuring op van de bovenste bodemlaag.

Secundair gevolg van de verdroging is vaak een functiewijziging (intensieve akkers of productiebos i.p.v. extensief grasland, of zelfs inrichting van recreatieparken), waardoor de natuurlijke waarden verloren gaan. Verdroging vormt bijgevolg een zeer belangrijk probleem dat absoluut prioritaire aandacht verdient.

Verstoring door recreatie

Het is vooral de harde recreatie die vaak problemen veroorzaakt in kwetsbare gebieden: bodemerosie door overmatige betreding, verstoring door ballonvaart, parapente, modelvliegtuigen, motorcross en 4X4 terreinwagens, verblijfsrecreatie, op sommige plaatsen verstoring door hengelse recreatie (alook aantasting van oeverzones; uitzetting van uitheemse vissoorten) en jacht (aanleg van wildakkers; aanplantingen van wildbosjes met uitheemse niet standplaatsgeschikte boom- en heestersoorten en vooral ook rustverstoring voor overwinterende soorten).

Verontreiniging oppervlaktewater

Ondanks het feit dat de Vlaamse overheid een versnelde sanering van het oppervlaktewater doorvoert, is er nog steeds op vele plaatsen een matige tot slechte waterkwaliteit in vele VHR-gebieden: eutrofiëring door lozingen van huishoudelijk afvalwater en uitspoelen van meststoffen. Dit geldt trouwens ook voor de rest van Vlaanderen. De uitspoeling van meststoffen is in Nederland overigens, zo mogelijk, nog een groter probleem dan in Vlaanderen.

Versnippering van leefgebieden

Nederland en Vlaanderen hebben beide een zeer dicht wegennet, dat leidt tot een sterke versnippering van habitats. Ook vismigratieknelpunten in waterlopen zorgen voor isolatie van bepaalde vispopulaties en aldus voor een versnippering van het leefgebied. Daarnaast zorgen industrialisatie en urbanisatie tevens voor verdere isolatie van populaties.

Onvoldoende buffering

Het instellen van buffers rond beschermingszones teneinde de negatieve invloeden van buitenaf te beperken, blijkt een belangrijk element voor de instandhouding en het herstel van waardevolle ecosystemen. Deze bufferzones worden des te belangrijker naarmate de oppervlakte van de beschermingszone geringer wordt. Degelijke bufferzones zijn voor de beschermingszones tot nog toe niet precies afgebakend.

Industrie en VHR gebieden

Belangrijke biotopen kunnen verdwijnen wanneer projecten van industriële aard worden ontwikkeld in VHR gebieden. De vereiste compensatievoorziening, zoals bepaald in de richtlijn, is niet zo evident zodat beleidsmatig vaak knelpunten ontstaan. Momenteel situeren zich 2 belangrijke spanningsvelden tussen natuur en industrie in Oost-Vlaanderen, waarvoor ad hoc commissies werden opgericht om passende oplossingen aan te reiken. Het betreft de ontwikkelingen binnen de havengebieden van Antwerpen Linkeroever en de Gentse Kanaalzone. In Zuid-Holland bleken

de plannen rond de ontwikkeling van de tweede Maasvlakte op een andere wijze te moeten geschieden dan men gewend was. Uiteindelijk is in dat geval wel een totaalplan opgesteld waarmee de meeste betrokken partijen tevreden zijn. In Zeeland bestaat momenteel een conflict over de strijdigheid van de aanleg van de Westerschelde Containerterminal met de VHR. Een laatste voorbeeld is de door Vlaanderen bepleite verdere verdieping van de vaargeul door de Westerschelde. De vaargeul loopt door een gebied dat zowel bescherming geniet op basis van de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn (sinds mei 2003 is de vaargeul zelf overigens ook door Nederland als Habitatrichtlijngebied aangemeld). Teneinde tot een goede afweging van belangen te komen, wordt in grensoverschrijdend verband een samenhangende ontwikkelingsschets opgesteld naar het voorbeeld van de procedure rond de tweede Maasvlakte.

5 | VHR in de praktijk

Provinciaal niveau

Tijdens de werkbijeenkomst in het kader van dit project is een aantal situaties besproken waar de VHR-bepalingen duidelijk beperkend zijn voor geplande ontwikkelingen. Onderstaande voorbeelden zijn bedoeld om een beeld te schetsen van de problemen waarmee men op provinciaal niveau wordt geconfronteerd.

Voorbeeld 1

AANLEG VAN EEN WACHTBEKKEN LANGS DE MOLENBEEK TE OOSTERZELE (OOST-VLAANDEREN)

De provincies zijn verantwoordelijk voor het beheer van de onbevaarbare waterlopen van 2^e categorie. Het betreft niet alleen het onderhoud en herstel van de oeverzones, maar ook de overstromingsproblematiek in functie van de woonveiligheid is een provinciale zorg.

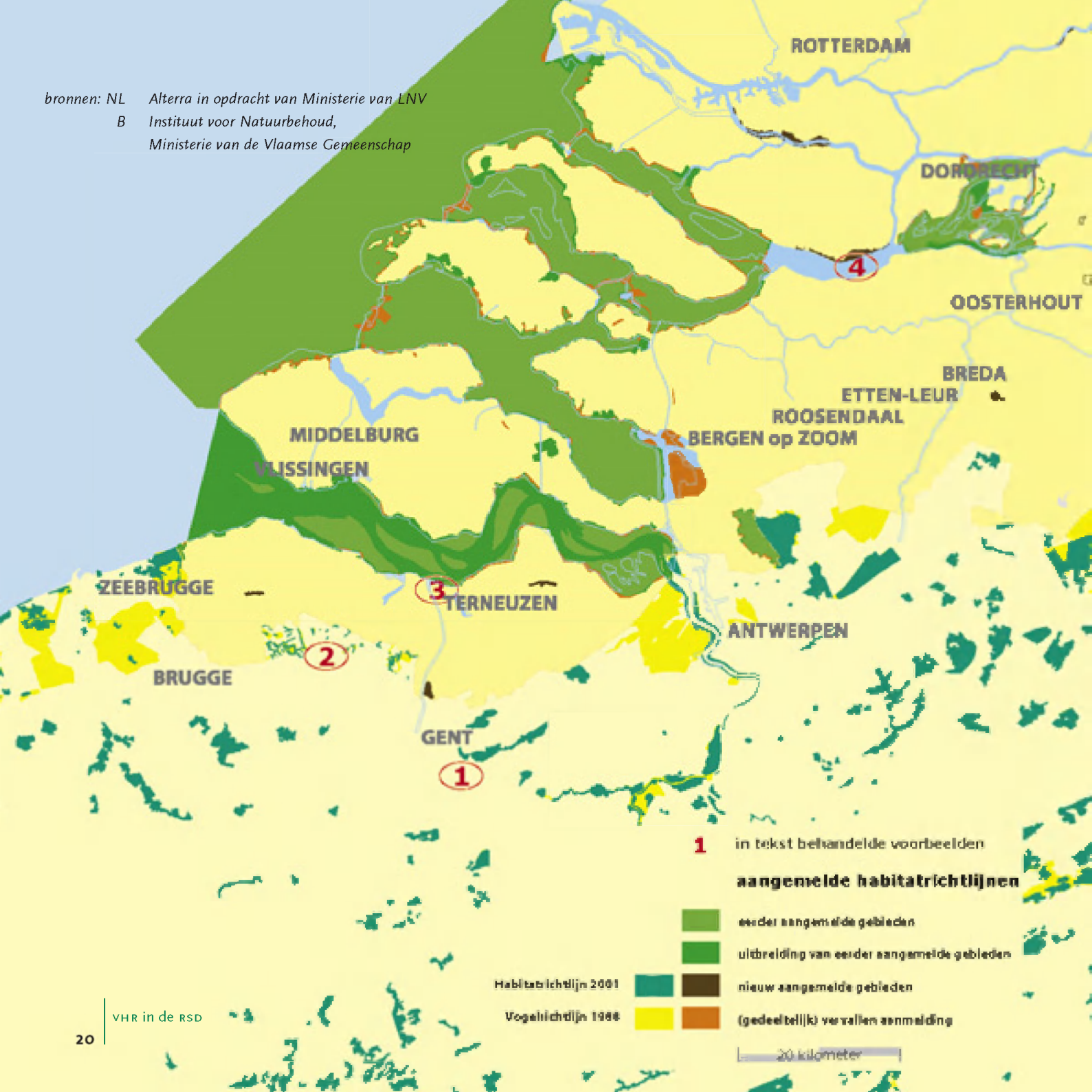
In het kader van de bestrijding van overstromingen worden op verschillende plaatsen langs de 2^e categorie waterlopen zogenaamde *wachtbekkens* of *gecontroleerde overstromingsgebieden* ingericht.

Dit zijn gebieden waar het overvloedige water tijdelijk kan worden vastgehouden tijdens regenrijke periodes.

Momenteel wordt gewerkt aan de aanleg van dergelijk systeem in een alluviaal gedeelte van de Gondebeek/Molenbeek op het grondgebied van de gemeente Oosterzele. Deze locatie maakt deel uit van een Habitatrictlijngebied (gebiedscode BE2300044, sinds mei 2001). Eind 2002 werd een bouwvergunning aangevraagd voor de aanleg van een aarden waterkerende dam, een instroomconstructie en 2 zandvangen.

Deze bouwvergunning werd recentelijk geweigerd wegens het feit dat bij de aanvraag geen *passende beoordeling* werd gevoegd die de mogelijke effecten op de aanwezige habitats en relevante habitatsoorten kon inschatten. Het betreft het prioritaire habitat ALLUVIALE BOSSEN MET ALNION GLUTINOSA EN FRAXINUS EXCELSIOR en in mindere mate ook om het niet-prioritaire habitattypetype LAAGGELEGEN SCHRAAL HOOILAND. Gevreesd wordt dat door regelmatige overstro-

bronnen: NL Alterra in opdracht van Ministerie van LNV
 B Instituut voor Natuurbehoud,
 Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

ming eutrofiëring zal optreden (de Molenbeek is vooral zeer nutriëntenrijk) alsook een snellere aanslibbing (verhoogd sedimenttransport van de toevoerbeek ten gevolge van erosie stroomopwaarts).

Momenteel wordt een ontwerp van deze *passende beoordeling* opgemaakt door de betrokken provinciale diensten in samenwerking met de diensten van de Vlaamse overheid. Vanuit de waterkwantiteitsproblematiek wordt gehoopt dat het project kan doorgaan aangezien de jaarlijks weerkerende overstromingen in aanpalende straten en woningen maatschappelijk een ernstig probleem vormen.

Het voorbeeld geeft aan dat het voorwerk is tekortgeschoten, want de status van het gebied was helder. Het risico bestaat dat niet de oorzaak van de waterproblematiek wordt gewraakt, maar de beperking die de VHR oplegt aan de leniging van het probleem. In de beleving van de gedupeerden zal het waarschijnlijk onbestaanbaar zijn dat hun probleem niet mag worden aangepakt op

de geplande wijze, vanwege de bescherming van een stukje natuur.

Voorbeeld 2

BOUW VAN SPORTINFRASTRUCTUUR BIJ DE BOEREKREEK TE ST-LAUREINS (OOST-VLAANDEREN)

De Boerekreek vormt één van de belangrijkste natuurrelicten van het westelijk gedeelte van het Krekengebied dat zich uitstrekt in het noorden van de provincies Oost- en West-Vlaanderen. De kreek zelf is gelegen op het grondgebied van de gemeente St-Laureins (provincie Oost-Vlaanderen). De kreek in kwestie werd op 4 mei 2001 aangeduid als Habitatrichtlijngebied **POL-
DERS (BE2500002)** waarbij de habitats **VOEDSEL-
RIJKE RUITEN EN ÉÉNJARIGE PIONIERSVEGETA-
TIES VAN SLIK- EN ZANDGEBIEDEN MET SALICOR-
NIA-SOORTEN EN ANDERE ZOUTMINNENDE PLAN-
TEN** van belang zijn. Ook geldt er sedert 17 juli 2000 een aanduiding als Vogelrichtlijngebied **KREKENGEBIED** waarbij een reeks van broedvogelsoorten en overwinterende populaties werden

aangeduid (o.m. bruine kiekendief en blauwborst als belangrijke soorten broedvogels).

De provincie heeft het beheer van deze kreek indertijd in erfpacht genomen van het Polderbestuur. Het centrale en oostelijke kreekgedeelte worden reeds lange tijd vrij intensief gebruikt ten behoeve van de zeilsport. Reeds van voor de aanduiding als Habitatrichtlijngebied werden plannen opgemaakt om bijkomende accommodaties te bouwen voor de zeilsport en een overdekte manege. Evenwel gold toen reeds een bescherming als Vogelrichtlijngebied.

De geplande voorzieningen situeren zich vlakbij de zuidoostelijke rand van de Boerekreek. Zonder een degelijke passende beoordeling was helder dat de bouwaanvraag zou worden geweigerd, vandaar dat werd gekozen voor de opmaak van een milieueffectenrapport door een erkend studiebureau. Ook de effecten van de zeilactiviteiten binnen het habitatrichtlijngebied zelf zullen worden geëvalueerd.

De zaak bevat twee componenten: handhaving van een bestaande activiteit (zeilen) binnen een

beschermingszone en het creëren van nieuwe faciliteiten (toename van de recreatiedruk). Als kan worden aangetoond dat het zeilen geen inbreuk pleegt op de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen en aangemeld kan die activiteit in principe blijven worden uitgeoefend. Wat de bouw van de accommodaties betreft lijkt het onwaarschijnlijk dat de m.e.r. zal kunnen voorkomen dat de plannen worden afgekeurd. De geplande voorzieningen plegen mogelijks een inbreuk op de bescherming van het gebied, zodat op z'n minst mitigerende maatregelen dienen te worden vooropgesteld teneinde de negatieve impact te neutraliseren.

Indien zou blijken dat de procedure van artikel 6, lid 4 van de Habitatricht moet worden gevolgd, zal het lastig blijken de ontstentenis van alternatieven en het groot maatschappelijk belang aan te tonen.

Voorbeeld 3

AANLEG VAN PIJPLIJN TUSSEN PRODUCERENDE EN GEBRUIKENDE INDUSTRIE (ZEELAND)

Dow-Benelux is een groot chemisch concern nabij Terneuzen. Omwille van de veiligheid bleek het gewenst een grote klant via een pijpleiding te voorzien van ethyleen. De vanuit technisch oogpunt meest geschikte plek voor een pompstation ligt in een gebied waar beschermde kamsalamanders leven. Dow is bereid geld beschikbaar te stellen om in de nabijheid een nieuw leefgebied voor de salamanders in te richten. Mogelijk kan op die wijze een gebied gecreëerd worden met hogere natuurwaarden dan het bestaande gebied. Het alternatief is een locatie op 600 meter van de voorkeurslocatie. De subsidiëring van Dow voor de inrichting van het gebied is hiermee uiteraard van de baan. Het ministerie van LNV heeft negatief geoordeeld over de voorkeurslocatie, omdat er een andere bevredigende oplossing beschikbaar is en er dus geen juridische basis bestaat af te wijken van het voorschrift dat het opzettelijk verstoren en beschadigen van voortplantings- of rustplaatsen verbiedt.

Het voorbeeld geeft aan dat strikte naleving van de richtlijnen in sommige gevallen wel eens netto een negatief rendement kan hebben voor de natuur, al moet daar bij in ogenschouw worden genomen dat de verstoring van de natuurwaarden in het bestaande gebied zekerder is dan de creatie van deze waarden in het nieuw in te richten gebied.

Voorbeeld 4

AANLEG BAGGERSPECIE DEPOT HOLLANDSCH DIEP (BRABANT/ZUID-HOLLAND)

De Biesbosch bevat veel verontreinigd sediment. Rijkswaterstaat saneert de bodem op veel plaatsen en heeft behoefte aan een locatie om de vervuilde specie te bergen. Bergingslocaties op het land waren niet beschikbaar, vandaar dat het plan werd opgevat een depot aan te leggen in het Hollandsch Diep.

Nadat plannen om in de buurt van Willemstad een depot aan te leggen in het verleden schipbreuk hadden geleden werd een nieuwe locatie gekozen nabij de haven van Moerdijk. De voor-

ziene capaciteit bedraagt 25 Mm³. In 2000 werd reeds een MER opgesteld om de milieueffecten in kaart te brengen.

Het Hollandsch Diep is in 2000 echter aangewezen als Vogelrichtlijngebied (aanwijzing op basis van grauwe gans, lepelaar, brandgans, kolgans, smient, krakeend, wilde eend en kuifeend).

De Zuid-Hollandse oeverlanden zijn in mei 2003 aangemeld als Habitatrictlijngebied (op basis van het habitat ALLUVIALE BOSSEN MET ALNION GLUTINOSA EN FRAXINUS EXCELSIOR en de prioritaire soort Noordse Woelmuis). Bij de aanwijzing tot Vogelrichtlijngebied werd de aanleg van het depot nog als autonome ontwikkeling beschouwd, maar uit vrees voor bezwaren heeft Rijkswaterstaat in overleg met LNV besloten de aanleg als een nieuwe ontwikkeling te behandelen en een uitgebreide ontheffingsaanvraag in te dienen. Deze aanvraag is feitelijk een toetsing aan artikel 6 lid 4 van de Habitatrictlijn.

Het eindplan lijkt breed ondersteund te worden. De gekozen lokatie wordt alom beschouwd als

het meest milieuvriendelijke alternatief, de verwijdering van het vervuilde slib is aangemerkt als groot maatschappelijk belang en voor de schade die wordt aangericht is een compensatieplan opgesteld voor langs de oevers van het eiland. VHR

Dit voorbeeld mag beschouwd worden als een succesvolle toepassing van de VHR-bepalingen, waarbij breed draagvlak bestaat voor het eindplan. Het maakt ook duidelijk dat een bescherming in het kader van de VHR niet maakt dat nieuwe activiteiten feitelijk onmogelijk zijn.

6 Informatie en betrokken instanties

Websites

De volgende lijst geeft een beperkt aantal verwijzingen naar relevante sites. Zoals aan het begin van deze notitie reeds is opgemerkt wemelt het van sites waarop aandacht wordt besteed aan de vhr. Met enige inspanning kunnen dus veel meer informatieve sites gevonden worden.

www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm

site van de Europese Commissie met de letterlijke teksten (in alle EU-talen) van de Vogel- en Habitatrichtlijn, inclusief de bijlagen met beschermde soorten en habitattypen. Op deze pagina staat ook het document *Beheer van Natura 2000-gebieden, de bepalingen van artikel 6 van de habitatrichtlijn (richtlijn 92/43/EEG)*. Dit document is bedoeld als leidraad bij de interpretatie van artikel 6, het artikel waarin het behoud en beheer van Natura 2000 gebieden wordt beschreven.

www.europa.eu.int/comm/environment/nature/barometer/barometer.htm
site van de Europese Commissie waarop in tabelvorm een overzicht wordt gegeven van de mate waarin de lidstaten hebben voldaan aan de aanwijzings- en aanmeldingsverplichtingen.

www.minInv.nl/natura2000

site van het ministerie van Landbouw Natuur en Visserij met informatie over de vhr en o.m. de geplande aanmelding van Habitatgebieden. Deze site bevat sinds kort ook een stappenplan dat deel uitmaakt van een binnenkort te publiceren handreiking.

www.natuurloket.nl

site van het ministerie van Landbouw Natuur en Visserij met gegevens over beschikbare gegevens over flora en fauna in Nederland. Op een landkaart kan men inzoomen tot op hoog detailniveau. Bij de provincie Zeeland beschikt men over aanvullende gegevens voor de eigen provincie.

www.lto.nl/themas/grondgebruiken/ruimtelijkeordening/briefvogelenhabitatrichtlijn.htm

een brief van LTO Nederland aan minister Veerman met het verzoek de NB-wet niet te strak te maken voor de sector.

www.zeeland.nl/uploaded_files/114_windenergie.pdf

thematische handreiking (over windenergie in Zeeland) waarin de VHR is meegenomen, maar geen standaard handreiking over de VHR.

www.rlg.nl

de Raad voor het Landelijk Gebied heeft verschillende relevante adviezen en rapporten uitgebracht met betrekking tot de VHR. Het rapport *Voorkomen is beter...* geeft een zeer helder beeld van de problematiek rond de soortenbescherming (RLGO2/5).

www.ecotopenkaarten.nl

de naam zegt het al.

www.natuurpunt.be

de belangrijkste natuurvereniging in Vlaanderen die zich sterk inzet om de doelstellingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn te bereiken.

www.vogelbescherming.be

zet zich in voor de bescherming van de avifauna en specifiek dan in verband met de Vlaamse en Europese regelgeving (in casu de Vogelrichtlijn).

www.bosengroen.be

de overheidsinstantie die de bescherming en uitbreiding van het bosareaal in Vlaanderen behartigt, ook voor de bossen gelegen in Habitatrichtlijngebied.

www.mina.vlaanderen.be

site van de afdeling natuur van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Via de ingang *regelgeving* vindt u informatie over Natura 2000 en dus over de VHR.

Contactpersonen in de RSD-regio

Provinciebestuur West-Vlaanderen

dhr. Tom Vermeersch
Provinciehuis Boeverbos
Leopold III laan 41
8200 BRUGGE
telefoon 050 38 76 54
email tom.vermeersch@west-vlaanderen.be

Provinciebestuur Antwerpen

mevr. Herlinde Nieuwborg
Provinciaal Instituut Hygiëne
Kronenburgstraat 45
2000 ANTWERPEN
telefoon 03 259 12 41
email herlinde.nieuwborg@pih.provant.be

Provinciebestuur Oost-Vlaanderen

dhr. Didier van Brussel
Planning en Natuurbehoud
Gouvernementstraat 1
9000 GENT
telefoon 09 267 84 78
email didier.van.brussel@oost-vlaanderen.be

Vlaams Gewest

mevr. Els Martens
Aminal Natuur
Koning Albert II laan 20 bus 8
1000 BRUSSEL
telefoon 02 553 78 85
email els.martens@lin.vlaanderen.be

dhr. Patrick Verheye
Aminal Natuur
Gebr. Van Eyckstraat 4-6
9000 GENT
telefoon 09 265 46 39
email patrick.verheye@lin.vlaanderen.be

Natuurpunt (Vlaanderen)

dhr. Peter Symens
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
telefoon 015 29 72 37
email peter.symens@natuurpunt.be

Provinciebestuur Zuid-Holland

dhr. Gerard de Jong
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
telefoon 070 441 73 61
email jongw@pzh.nl

Provinciebestuur Noord-Brabant

dhr. Hans Hollander
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
telefoon 073 680 81 47
email jhollander@brabant.nl

Provinciebestuur Zeeland

dhr. Bouke Bouwman
Postbus 165
4330 AD Middelburg
telefoon 0118 63 17 95
email bbo@zeeland.nl

Ministerie LNV

dhr. Wim de Haan
Postbus 1167

3300 BD Dordrecht
telefoon 078 6395411
email w.a.m.de.haan@lnvzw.agro.nl

Brabantse Milieufederatie

mevr. Petra Souwerbren
Postbus 591
5000 AN Tilburg
telefoon 013 5356225
email: petra.souwerbren@bmf.antenna.nl

Zuid-Hollandse Milieufederatie

G.W. Burgerplein 5
3021 AS Rotterdam
telefoon 010 47 65 355
email: zhm@zhm.milieu.net

Delta Overleg / Zeeuwse Milieufederatie

dhr. Vincent Klap
Postbus 334
4460 AS Goes
telefoon 0113 230075
email: vklap@zmf.nl

Rijn-Schelde Delta Samenwerkingsorganisatie

Het Markiezenhof, Postbus 193

4600 AD BERGEN OP ZOOM

T +31 (0)164 251 859 | F +31 (0)164 255 094

post@rsdelta.org | www.rsdelta.org | www.mainportdelta.org